

В. В. Борщевський, К. Куцаб-Бонк

Соціально-економічна конвергенція людського потенціалу в контексті розвитку транскордонного регіону

Досліджено основні проблеми розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Доведено, що конвергенція економічного розвитку прикордонних регіонів України та сусідніх з нею прикордонних територій країн-членів ЄС є основним індикатором успішності двостороннього співробітництва у межах транскордонного регіону «Україна-ЄС». Акцентовано увагу на значній ролі людського та демографічного потенціалу в контексті поширення конвергентних процесів у транскордонному просторі між Україною та ЄС. Наголошено на необхідності першочергового розвитку транскордонних ринків праці для підвищення ефективності використання людського та демографічного потенціалу прикордонних регіонів України, насамперед тих, що межують з ЄС. Сформульовано пропозиції для органів державної влади та органів місцевого самоврядування прикордонних територіальних громад України. Першочергову увагу приділено інформаційно-освітньому, організаційно-інституційному та інфраструктурному компонентам розвитку соціально-економічного простору в межах транскордонного регіону «Україна-ЄС».

Ключові слова: конвергенція, соціально-економічний простір, транскордонний регіон, ЄС, людський і демографічний потенціал.

Дослідження конвергенції соціально-економічних систем має глибокі теоретико-методологічні підвалини. Еволюція наукових шкіл, пов'язаних з виявленням різних аспектів економічної конвергенції, відбувалася упродовж тривалого історичного періоду. Водночас слід відзначити, що відповідні дослідження були започаткованими у площині соціальної психології і лише згодом знайшли своє активне застосування в економіці індустріальної та постіндустріальної цивілізацій, укорінившись як одна з найбільш впливових наукових шкіл другої половини ХХ ст.

Таким чином, феноменологія конвергентних процесів значною мірою ґрунтується на соціально-психологічному базисі, а дослідження сутнісних основ конвергенції неможливе без наукового аналізу соціальних і культурних взаємодій між окремим суб'єктами економіки. Насамперед це стосується наукових розвідок, пов'язаних з економічною конвергенцією регіонів, зокрема у транскордонному вимірі європейської інтеграції.

Результати вказаних розвідок широко представлені у наукових працях Г. Глухої, В. Гоблика, В. Засадко, Л. Кузьменко, Н. Луцишин, Є. Матвеева, Н. Мікули, У. Садової, І. Тимечко та інших українських дослідників.

Наприклад, Г. Глуха відзначає, що основні постулати теорії конвергенції найповніше розкриваються у межах неокласичної теорії та теорії ендогенного зростання. При цьому виокремлюються умовна, абсолютна та клубна конвергенція. Гіпотеза першої з них (умовної конвергенції) полягає у тому, що зближення має місце тільки у групі країн і регіонів з близькими структурними характеристиками економіки, ступенем інвестиційної активності, рівнем розвитку технологій, орієнтирами економічної політики. Теорія умовної конвергенції базується на неокласичній гіпотезі Барро і Сала-і-Мартіна про те, що основною тенденцією довгострокового розвитку є наближення темпів зростання ВВП чи ВРП на одну особу до певного стаціонарного стану. При цьому стаціонарний стан визначається як загальний для всіх учасників певної групи й розраховується за найрозвинутішою країною чи регіоном. Гіпотеза про абсолютну конвергенцію базується на припущенні, що структурні розходження не мають значення, тому й поступове зменшення розходження у темпах зростання доходів на одну особу має місце для всіх учасників міжнародного співробітництва. При цьому виділяються два типи абсолютної конвергенції: β -конвергенція та σ -конвергенція. Одна з них

(β -конвергенція) означає, що для відносної більшості бідних країн чи регіонів характерними є більш високі темпи зростання, ніж для багатих. Натомість σ -конвергенція означає зменшення з часом диференціації у доходах на одну особу між порівнюваними країнами та регіонами. Крім того, наявність β -конвергенції не є необхідною умовою для σ -конвергенції [1].

В умовах європейської інтеграції економічне зближення регіонів відбувається під впливом дії значної кількості ендо- та екзогенних чинників впливу, які можуть набувати як позитивного, так і деструктивного характеру. Найбільш повно вказані чинники виявляються у процесі розвитку транскордонного співробітництва, визначаючи при цьому специфіку формування та еволюції соціально-економічного простору окремих транскордонних регіонів. Особливої гостроти проблематика конвергентних процесів у транскордонному вимірі набуває на сучасному етапі європейської інтеграції, який визначається низкою складних соціально-економічних трансформацій: геополітичних, психологічних, фінансово-економічних, інноваційно-технологічних тощо.

Це актуалізує проблему пошуку нових шляхів транскордонної конвергенції регіонів і визначає мету цієї статті – виявити основні тенденції та окреслити основні напрями подальшої конвергенції у транскордонному просторі між Україною та ЄС на основі підвищення ефективності використання людського та демографічного потенціалу прикордонних територій України в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Вказані трансформації особливо виразно проявляються у процесі функціонування економіки транскордонних регіонів – цілісних транскордонних утворень, які пов'язують в єдине ціле сусідні адміністративно-територіальні одиниці різних країн.

Основними площинами формування, а відтак і дослідження транскордонних регіонів є: просторово-географічна (чітка локалізація у просторі; обмеженість певними просторовими межами), соціально-економічна (характерні виробничі та соціально-культурні взаємозв'язки між прикордонними територіями сусідніх держав, які входять до складу транскордонного регіону; інтегрованість окремих господарських ланок в єдину регіональну цілісність; наявність спільної виробничої, фінансової та соціальної інфраструктури), а також інституційно-правова (нормативно-правові та регуляторні акти регіонального рівня; діяльність транскордонних інституцій, спеціалізованих на вирішенні різних проблем розвитку регіону; ідентичність неформальних інститутів у межах усього транскордонного регіону).

У цьому зв'язку, кожен транскордонний регіон володіє низкою характерних ознак, дослідження яких у сучасних умовах європейської інтеграції, дає можливість виявити основні бар'єри розвитку конвергентних процесів у його межах та окреслити перспективні напрями функціонування різних структуроутворюючих ланок цього регіону як у найближчій, так і в довгостроковій перспективі.

Для транскордонного регіону «Україна-ЄС» однією з основних таких ознак є рівень соціальної та культурної інтеграції, який визначається конвергенцією соціальних порядків на основі зближення морально-етичних норм, поведінкових стереотипів, ділової культури та релігійних традицій по різні боки кордону. Своєю чергою, соціальна та культурна інтеграція є основною передумовою соціально-психологічного та ментального зближення мешканців сусідніх прикордонних територій різних країн через формування спільного для всього транскордонного регіону інституційного середовища та налагодження тісної співпраці між транскордонними інституціями.

Це дає підстави стверджувати про значний вплив соціально-психологічного компонента на поширення конвергентних процесів у транскордонному регіоні і навпаки. Особливо це стосується тих транскордонних регіонів, які охоплюють

прикордонні території країн-членів ЄС та сусідніх із ними держав, зокрема транскордонного регіону «Україна-ЄС».

У цьому контексті варто відзначити взаємозв'язок між характером і динамікою транскордонної конвергенції, з одного боку, та якістю людського і демографічного потенціалу відповідних прикордонних територій, з другого.

У науковій літературі людський потенціал регіону розглядається як інтегральна сукупність можливостей його населення до економічної активності в ролі суб'єктів трудової діяльності [5, с. 119].

На думку Г. Гузенко, людський потенціал економіки можна характеризувати як накопичений населенням запас фізичного і морального здоров'я, загальнокультурної та професійної компетентності, творчої, підприємницької та громадянської активності, що реалізуються в різноманітних сферах діяльності, а також у структурі потреб [2].

У деяких працях українських дослідників категорія «людський потенціал» фактично ототожнюється з терміном «демографічний потенціал», розглядаючись крізь призму чисельності населення, частки трудових ресурсів (працездатного населення), вікових і статевих показників, динаміки природного та механічного руху населення тощо [8].

В. Крушін, А. Максименко та Ю. Злидник виокремлюють категорію «соціально-демографічний потенціал», який, на думку авторів, розкривається передусім через наявність працездатного населення (у віці 15-64 р.), спроможного здійснювати активну економічну діяльність і брати участь у розвитку території свого проживання [3, с. 183].

Тобто нарощування людського та демографічного потенціалу прикордонних територій України одночасно виконує дві важливі та пов'язані між собою функції: з одного боку, сприяє підвищенню якості трудових ресурсів, а з другого, – стимулює поглиблення інтеграційних процесів у транскордонному регіоні «Україна-ЄС» на основі поширення конвергентних процесів та активізації транскордонного співробітництва.

Наприклад, Л. Кузьменко відзначає, що конвергенційні процеси достатньо сильно впливають на європейські національні ринки праці: з одного боку, вони значно поліпшують рух робочої сили в середині конвергенційного угруповання (транскордонного регіону), а з другого, – неминуче призводять до уніфікації регулюючих заходів на ринку праці та політики зайнятості [4].

У цьому контексті на першочергову увагу заслуговує дослідження специфічних форм взаємодії численних об'єктів, елементів і ланок інституційного середовища транскордонного регіону, об'єднаних у єдине ціле на основі виділення та застосування в науковому аналізі дефініції «соціально-економічний простір транскордонного регіону».

На нашу думку, соціально-економічний простір транскордонного регіону доцільно розглядати як усю сукупність розміщених у межах суміжних прикордонних територій сусідніх держав економічних суб'єктів та об'єктів, які вступають між собою в певні економічні взаємовідносини задля досягнення своїх цілей та виконання покладених на них завдань, а також відповідні економічні процеси та явища, які породжуються цими взаємовідносинами та визначають характер їх подальшого розвитку.

Крім того, соціально-економічний простір транскордонного регіону можна визначити як сукупність локалізованих у межах прикордонних територій сусідніх держав господарюючих суб'єктів, органів державного управління та місцевого самоврядування, об'єктів прикордонної, ринкової, інституційної, транспортно-логістичної, маркетингової, соціальної та фінансової інфраструктури, а також інститутів громадянського суспільства, поєднаних системою економічних взаємовідносин і спільних цілей функціонування.

У цьому сенсі важливими ланками транскордонного простору є транскордонні ринки праці, які регулюють перерозподіл трудових ресурсів у його межах. Крім того, транскордонні ринки праці визначають людський потенціал вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону або перспективу поширення соціально-демографічної конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонного регіону.

Погоджуючись з науковою позицією У. Садової та Л. Семів, можна констатувати, що регіональні ринки праці, у тому числі і ринки праці транскордонних регіонів, формуються під впливом трудоресурсного потенціалу, який реалізовується у процесі територіального поділу праці, а отже пронизується регіональними особливостями розвитку і територіальної організації систем виробництва та систем розселення населення [6, с. 54].

Це дає підстави стверджувати, що саме еволюція транскордонних ринків праці виконує інтегруючу функцію у процесі розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС. Це відбувається завдяки вирівнюванню якості робочої сили та соціальних стандартів по різні боки кордону на основі механізму попиту та пропозиції на трудові ресурси у межах транскордонного регіону «Україна-ЄС». Адже основним завданням ринкового механізму є регулювання економічних пропорцій за допомогою узгодження попиту та пропозиції на основі вільного ціноутворення. Тобто завдяки ціновим сигналам інформація про дефіцит або надлишок трудових ресурсів передається в усі ланки транскордонного ринку, стимулюючи тим самим нарощування попиту або пропозиції, з подальшим вирівнюванням цін на них (заробітної платні). При цьому основною умовою ефективної роботи ринкового механізму є відсутність обмежень у процесі ціноутворення (вказані обмеження найчастіше спричиняються неадекватною регуляторною політикою уряду, обмежуючою функцією кордону або надмірною монополізацією ринків).

Слід окремо наголосити на тому, що транскордонні ринки праці, виступаючи природним середовищем розвитку соціально-економічного простору транскордонного регіону, за рахунок розвитку як інформаційної, так і інших видів ринкової інфраструктури, забезпечують еволюційний характер поширення конвергенції в усіх його ланках. При цьому особливу інтегруючу функцію у процесі трансформації інституційних імпульсів, які генеруються на сучасному етапі розвитку соціально-економічного простору транскордонного регіону «Україна-ЄС», у стимулювання основних напрямів конвергенції в його межах виконує трудова міграція.

Наприклад, У. Садова відзначає, що в Україні міграційна активність населення продовжує залишатися одним з центральних засобів його саморозвитку. Водночас сучасна міграція виконує функцію захисту людей від бідності, а також сприяє модернізації економіки, змінам у територіальній організації зайнятості населення, трансформації українського суспільства загалом [7, с. 99].

Також слід відзначити, що на характер трудової міграції у транскордонному просторі між Україною та ЄС значною мірою впливають неформальні інститути, сформовані протягом усього періоду еволюції транскордонного співробітництва між прикордонними територіями України та сусідніх з нею європейських держав. Вказані неформальні інститути ґрунтуються на тих цінностях, неписаних правилах, традиціях, діловій культурі та стереотипах економічної поведінки, які укорінилися по різні боки кордону.

Розвиток неформальних інститутів дуже тісно пов'язаний з функціонуванням суб'єктів соціально-економічного простору транскордонного регіону. Наприклад, стратегії регіонального розвитку, які формуються в розрізі регіонів, що є учасниками транскордонного співробітництва, легалізуються через неформальні взаємовідносини, що визначається якістю людського та соціального капіталу в межах усього транскордонного простору та його окремих ареалів.

Водночас, враховуючи складний характер взаємозв'язків між основними ланками соціально-економічного простору транскордонного регіону та механізмами розгортання конвергентних процесів у його межах, на окрему увагу заслуговує окреслення напрямів стимулювання конвергенції в умовах активізації транскордонного співробітництва між Україною та ЄС, яке набуває дедалі більшої актуальності на сучасному етапі європейської інтеграції.

Основними завданнями транскордонного співробітництва у соціально-економічному просторі транскордонного регіону «Україна-ЄС», виходячи з нинішніх реалій розвитку європейської інтеграції, є: забезпечення мешканців прикордонних територій по обидва боки кордону приблизно однаковим рівнем адміністративних і соціальних послуг; нівелювання деструктивних ефектів наявності кордону в економічному розвитку прикордонних регіонів; вирішення актуальних екологічних проблем транскордонного характеру, включаючи подолання наслідків природних катаклізмів і техногенних катастроф, а також впровадження природоохоронних систем, спрямованих на запобігання погіршенню екологічної ситуації.

Крім того, враховуючи вагомість проблеми кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування прикордонних територіальних громад України, а також наявність дефіциту якісних фахівців для транскордонного бізнесу, зростає потреба у розробці та втіленні у практику державного управління на рівні прикордонних регіонів низки механізмів, спрямованих на підвищення ефективності використання наявного людського потенціалу.

По-перше, це стосується формування системи підготовки кадрів (за участю фахівців з країн-членів ЄС), спроможних ефективно працювати у сфері реалізації програм технічної допомоги ЄС. Компетенція таких фахівців має виходити за межі вузького кола технічних питань, пов'язаних з підготовкою та поданням заявок для участі в конкурсах на отримання грантових коштів. Вони мають володіти також фундаментальною теоретичною підготовкою (про інституційний устрій та стратегічні завдання розвитку ЄС), знати основи права ЄС, зокрема щодо процедур імплементації в Україні та механізмів розвитку транскордонної співпраці, володіти навичками інформаційної та консалтингової діяльності, управлінськими компетенціями тощо.

По-друге, соціально-економічна конвергенція регіонів у межах транскордонного простору «Україна-ЄС» неможлива без розвитку та модернізації інформаційно-комунікаційної мережі. Адже доступ мешканців транскордонного регіону до якісної та актуальної інформації є важливим засобом ефективного усунення тих основних бар'єрів, які особливо негативно впливають на конкурентоспроможність і потенціал розвитку сусідніх з ЄС прикордонних територій України.

По-третє, необхідно вжити реальних кроків для розробки дієвого механізму залучення людського та фінансового потенціалу трудових мігрантів у розвиток економіки транскордонного регіону «Україна-ЄС». Насамперед це стосується інституційно-правових новацій, пов'язаних зі створенням дієвих стимулів для трудових мігрантів щодо започаткування ними транскордонної підприємницької діяльності та посилення їх інвестиційної активності в межах вказаного транс-кордонного регіону.

По-четверте, слід розпочати потужну інформаційно-просвітницьку кампанію серед мешканців прикордонних територій Західного регіону України щодо потенціалу розвитку транскордонного співробітництва із сусідніми прикордонними територіями країн-членів ЄС. Особливо важливо у цьому контексті скоординувати зусилля, пов'язані з популяризацією пріоритетів розпочатої в Україні адміністративно-територіальної реформи у взаємозв'язку з активізацією нових форм транскордонної співпраці між Україною та ЄС, зокрема транскордонних кластерів, транскордонних партнерств, об'єднань єврорегіонального співробітництва тощо.

Вказані заходи покликані забезпечити поліпшення інформаційного, організаційного, інституційного та фінансового забезпечення мешканців транс-

кордонного регіону «Україна-ЄС», включаючи учасників транскордонного бізнесу в його межах, що сприятиме підвищенню ефективності використання наявного людського та демографічного потенціалу прикордонних територій України.

Подальші наукові дослідження у руслі розв'язання окресленої проблеми доцільно спрямувати на пошук нових шляхів активізації транскордонних ринків, локалізованих у межах соціально-економічного простору між Україною та ЄС. Зокрема, на першочергову увагу заслуговує розробка механізмів мінімізації трансакційних витрат у процесі транскордонної торгівлі товарами та послугами в українсько-польському, українсько-словацькому, українсько-угорському та українсько-румунському транскордонних регіонах.

Список використаних джерел

1. Глуха Г. Я. Глобалізація та економічне зростання / Г. Я. Глуха // Академічний огляд. – 2014. – № 1. – С. 17-23. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2014_1_4
2. Гузенко Г. М. Людський потенціал: сутність та пріоритетні напрямки розвитку в Україні / Г. М. Гузенко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. – 2010. – Вип. 10. – С. 30-41. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_eko_2010_10_8
3. Крупін В. Є. Соціально-демографічний потенціал сільських територій Західного регіону: проблеми формування та шляхи реалізації / В. Є. Крупін, А. О. Максименко, Ю. Р. Злидник // Регіональна економіка. – 2014. – № 3. – С. 181-191. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2014_3_20
4. Кузьменко Л. В. Конвергенція ринку праці в країнах ЄС / Л. В. Кузьменко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Державне управління. – 2013. – Т. 214, Вип. 202. – С. 70-73. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2013_214_202_15
5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / [наук. ред. З. С. Варналій]. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
6. Садова У. Я. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз / У. Я. Садова, Л. К. Семів ; відп. ред. М. І. Долішній ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2000. – 264 с.
7. Садова У. Я. Українська міграція у світлі новітніх викликів розвитку регіональних ринків праці / У. Я. Садова // Міжнародний симпозіум «Міграція у кризових умовах: українсько-польський контекст»: зб. мат. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. – С. 92-106.
8. Старостенко Г. Г. Національна економіка : навч. посібник / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/157-natsionalna-ekonomka-starostenko-gg.html>

References

1. Hlukha, H. Y. (2014). *Hlobalizatsiya ta ekonomichne zrostannya [Globalization and economic growth]. Akademichnyy ohlyad – Academic Review*, 1, 17-23. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2014_1_4 [in Ukrainian].
2. Huzenko, H. M. (2010). *Lyuds'kyi potentsial: sutnist' ta priorytetni napryamky rozvytku v Ukraini [Human potential: the nature and priority directions of development in Ukraine]*. In *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody: Ekonomika [Proceedings of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University: Economics]*: Vol. 10 (pp. 30-41). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_eko_2010_10_8 [in Ukrainian].
3. Krupin, V. Y., Maksymenko, A. O., & Zlydnyk, Y. R. (2014). *Sotsial'no-demohrafichnyy potentsial sil's'kykh terytoriy Zakhidnoho rehionu: problemy formuvannya ta shlyakhy realizatsiyi [Socio-demographic potential of rural territories of Western region: problems of formation and realization ways]*. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 3, 181-191. [in Ukrainian].
4. Kuzmenko L. (2013) *Konverhentsiya rynku pratsi v krainakh YeS [The convergence of the labor market in the EU]. Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu „Kyievo-Mohylans'ka akademiya”. Seriya: Derzhavne upravlinnya – Scientific papers of Petro Mohyla Black Sea State University of the complex “Kyiv-Mohyla Academy”. Series: Public administration*, 214(202), 70-73. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2013_214_202_15 [in Ukrainian]
5. Varnaliy, Z. S. (Ed.). (2005). *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]*. – Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Sadova, U. Y., Semiv, L. K., & Dolishniy, M. I. (Ed.). (2000). *Rehional'ni rynky pratsi: analiz ta prohnoz [Regional labor markets: analysis and prognosis]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

7. Sadova, U. Y. (2015). *Ukrayins'ka mihratsiya u svitli novitnikh vyklykiv rozvytku rehional'nykh rynkiv pratsi [Ukrainian migration in the light of the latest challenges of the development of regional labour markets]*. – Lviv: Lviv National Polytechnic University. [in Ukrainian].
8. Starostenko, H. H., Onyshko, S. V., & Posnova, T. V. (2011). *Natsional'na ekonomika [National economy]* (Tutorial). Retrieved from: <http://westudents.com.ua/knigi/157-natsionalna-ekonomka-starostenko-gg.html> [in Ukrainian].

Borshchevskyy V. V., Kucab-Bak K. Socio-economic convergence of human potential in the context of cross-border region development.

Major problems of cross-border cooperation development between Ukraine and the EU on the current stage of European integration are examined. The fact that economic convergence within the cross-border region «Ukraine-EU» reflects the success of cross-border cooperation is proved. This is stipulated by major tasks attributed to cross-border cooperation. Primarily, it refers to the leveling of limiting border function, equaling of social living standards on both sides of the border, activation of cross-border entrepreneurship and implementation of joint investment projects, directed at economy development of the whole cross-border region.

Special attention is paid to considerable role of human and demographic potential in terms of expansion of convergence processes in cross-border space between Ukraine and the EU. In particular, the fact that reduction of population and falling of its qualification level that happens under the conditions of strengthening of labour migration from bordering regions of the Western Ukraine into the EU countries leads to negative consequences is stressed. Primarily, it concerns worsening of the quality of labour resources used in the system of cross-border business and in the work of local governance bodies of bordering territorial communities, and public society institutes involved in cross-border cooperation.

The necessity of top priority development of cross-border labour markets is emphasized in order to increase the efficiency of exploitation of human and demographic potential of Ukraine's bordering regions, first of all those bordering the EU. The fact that evolution of cross-border labour markets is accompanied by the leveling of labour costs within the whole cross-border region is proved. It promotes maintenance and recovery of human and demographic potential in the zones of cross-border space that are deemed to be depressed. Consequently, convergent processes are being activated and positive institutional impulses, directed at strengthening of bilateral integration in the social and economic space between Ukraine and the EU are being formed.

On this basis the range of proposals for state authorities operating at central and regional levels is suggested. Primary attention is proposed to be paid to the improvement of managers training quality and activation of informational and educational activity in bordering territorial communities of Ukraine with attraction of specialists from EU countries.

Directions of increasing of local governance management efficiency in the bordering territories of Ukraine are separately outlined. In particular, it is related to improvement of their functional capacity in terms of conducting of administrative and territorial reform. Introduction of subsidiary principle into the practice of regional management of Ukraine's bordering regions is the major principle of the reform. This will allow bringing their competence level closer to the requirements put before the local governance bodies of bordering territories of EU countries that border Ukraine. As the result, harmonization of institutional environment will take place and will positively influence the convergence and efficiency of human capacity exploitation in the «Ukraine-EU» cross-border region.

Special attention is paid to informational-educational, organizational-institutional and infrastructural components of development of cross-border region's socio-economic space that encompasses bordering territories of Ukraine and of neighbouring Poland, Slovak Republic, Hungary and Romania.

Keywords: convergence, socio-economic space, cross-border region, EU, human and demographic potential.

Борщевський Віктор Валентинович – доктор економічних наук, доцент, завідувач відділу розвитку територіальних громад і транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» (e-mail: borshchevsky@ukr.net).

Borshchevskyy Viktor Valentynovych – Dr. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., Head of the Department of development of territorial communities and transborder cooperation of the SI “Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine”.

Куцаб-Бонк Катажина – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки і управління інституту економіки і управління Державної вищої технічно-економічної школи ім. Броніслава Маркевича (м. Ярослав, Польща) (e-mail: kucab_bak@poczta.onet.pl).

Kucab-Bak Katazhyna – Ph.D. (Econ.), Senior Lecturer of the Department of economics and management of the Bronislaw Markiewicz State Higher School of Technology and Economics in Jaroslaw (Poland).

Надійшло 25.05.2016 р.